

Raadighed for Pengeskabelsen, stammer fra Seddelbanken, og kun fra denne, thi der kan kun ved Seddelbankens Betalingsmidler skabes Penge, d. v. s. Indkomst.

Forf. tager Afstand fra: Udlaan skaber Indlaan og dermed fra, at Giro-Bankernes Skabelse af Betalingsmidler er af nogen Betydning for Indkomstdannelsen — en Betragtning, som efter Forf. er »typisk for Datidens penge-teoretiske Opfattelse«, som Forf. udtrykker sig S. 55. Den følgende Side maa han dog, omend nødig, indrømme, at »Datidens pengeteoretiske Opfattelse« gjorde opmærksom paa, at denne Skabelse af Betalingsmidler er begrænset af Kassen; naar man ved, at »Datidens pengeteoretiske Opfattelse« stadig har fremhævet dette, faar man det Indtryk, at Forf. har vanskeligt ved at være fair overfor andre.

Umiddelbart skulde man tro, at, naar Penge = Indkomst pr. Tidsenhed, vilde en Girering, der giver Udtryk for en Overdragelse af Goder, meget vel kunne bidrage til at skabe Indkomst; men her er der blot Tale om en Indkomst ved Overdragelse af Goder, ikke om en Forøgelse af Socialproduktet, og derfor regner Forf. ikke med disse, men kun med Betalingsmidler, der bruges til ny Produktion; disse er skabt af eller betinget af Seddelbanken. Hvorledes rimer nu dette »ny Produktion« med Penge = Indkomst pr. Tidsenhed? Det er jo rigtigt, at ved Omsætning af Goder kan Socialproduktet ikke øges, men vel Indkomst skabes, saa at man ogsaa ved en Girering faar en Anvisning paa Socialproduktet. Men hvad er Socialproduktet efter Forfatterens Opfattelse? Dette ses ikke defineret, men synes at maatte opfattes som konsummodne Goder; hvis dette er Tilfældet, er det rigtigt, at den over Girering opstaaede Indkomst kun kan optræde som Køber af Socialproduktet ved at lægge Beslag paa Omsætningsmidler, skabt af Seddelbanken, men Indkomsten kan meget vel skabes uden saadanne. Jeg mener derfor ikke, at Forf. har godtgjort, hvad han siger S. 63: »Naar nye Penge skabes, d. v. s. Indkomsten i Samfundet forøges, sker det som paavist paa Basis af Centralbanken«; S. 58 hedder det, at Forretningsbankerne kun kan skabe saadanne Betalingsmidler, som tjener til at omsætte bestaaende Realkapital, men her kan der altsaa ikke efter Forf. skabes nogen Indkomst — hvad der er positivt urigtigt, da der ved Omsætningen kan skabes Indkomst.

Det er meget uklart, hvad Forf. egentlig vil med sin Definition af Penge; man kan efter min Anskuelse ikke anvende Ord som Socialprodukt, Indkomst pr. Tidsenhed o. s. v. uden stringent Begrebsbestemmelse, men en saadan gives ikke, hvorfor hans Definition af Penge er ganske uforstaaelig. Han kommer da ogsaa ind paa noget saadant, om Rationeringskort kan kaldes Penge.

Naar Forf. derfor i sit Forord siger, at han føler sig forpligtet til med sin Bog at belyse de uklare Begreber, der i vor Tid haves om Penge, tør man nok sige, at det ikke er lykkedes — tværtimod.

Axel Nielsen.

Helge Andersen: LIDT OM STATISTIK. Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck. København 1944. 156 Sider.

Førend man virkelig har læst denne Bog, vil man let faa det Indtryk, at det drejer sig om et af de efterhaanden mange til behagelig Moro i

Raadighed for Pengeskabelsen, stammer fra Seddelbanken, og kun fra denne, thi der kan kun ved Seddelbankens Betalingsmidler skabes Penge, d. v. s. Indkomst.

Forf. tager Afstand fra: Udlaan skaber Indlaan og dermed fra, at Giro-Bankernes Skabelse af Betalingsmidler er af nogen Betydning for Indkomstdannelsen — en Betragtning, som efter Forf. er »typisk for Datidens penge-teoretiske Opfattelse«, som Forf. udtrykker sig S. 55. Den følgende Side maa han dog, omend nødig, indrømme, at »Datidens pengeteoretiske Opfattelse« gjorde opmærksom paa, at denne Skabelse af Betalingsmidler er begrænset af Kassen; naar man ved, at »Datidens pengeteoretiske Opfattelse« stadig har fremhævet dette, faar man det Indtryk, at Forf. har vanskeligt ved at være fair overfor andre.

Umiddelbart skulde man tro, at, naar Penge = Indkomst pr. Tidsenhed, vilde en Girering, der giver Udtryk for en Overdragelse af Goder, meget vel kunne bidrage til at skabe Indkomst; men her er der blot Tale om en Indkomst ved Overdragelse af Goder, ikke om en Forøgelse af Socialproduktet, og derfor regner Forf. ikke med disse, men kun med Betalingsmidler, der bruges til ny Produktion; disse er skabt af eller betinget af Seddelbanken. Hvorledes rimer nu dette »ny Produktion« med Penge = Indkomst pr. Tidsenhed? Det er jo rigtigt, at ved Omsætning af Goder kan Socialproduktet ikke øges, men vel Indkomst skabes, saa at man ogsaa ved en Girering faar en Anvisning paa Socialproduktet. Men hvad er Socialproduktet efter Forfatterens Opfattelse? Dette ses ikke defineret, men synes at maatte opfattes som konsummodne Goder; hvis dette er Tilfældet, er det rigtigt, at den over Girering opstaaede Indkomst kun kan optræde som Køber af Socialproduktet ved at lægge Beslag paa Omsætningsmidler, skabt af Seddelbanken, men Indkomsten kan meget vel skabes uden saadanne. Jeg mener derfor ikke, at Forf. har godtgjort, hvad han siger S. 63: »Naar nye Penge skabes, d. v. s. Indkomsten i Samfundet forøges, sker det som paavist paa Basis af Centralbanken«; S. 58 hedder det, at Forretningsbankerne kun kan skabe saadanne Betalingsmidler, som tjener til at omsætte bestaaende Realkapital, men her kan der altsaa ikke efter Forf. skabes nogen Indkomst — hvad der er positivt urigtigt, da der ved Omsætningen kan skabes Indkomst.

Det er meget uklart, hvad Forf. egentlig vil med sin Definition af Penge; man kan efter min Anskuelse ikke anvende Ord som Socialprodukt, Indkomst pr. Tidsenhed o. s. v. uden stringent Begrebsbestemmelse, men en saadan gives ikke, hvorfor hans Definition af Penge er ganske uforstaaelig. Han kommer da ogsaa ind paa noget saadant, om Rationeringskort kan kaldes Penge.

Naar Forf. derfor i sit Forord siger, at han føler sig forpligtet til med sin Bog at belyse de uklare Begreber, der i vor Tid haves om Penge, tør man nok sige, at det ikke er lykkedes — tværtimod.

Axel Nielsen.

Helge Andersen: LIDT OM STATISTIK. Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck. København 1944. 156 Sider.

Førend man virkelig har læst denne Bog, vil man let faa det Indtryk, at det drejer sig om et af de efterhaanden mange til behagelig Moro i

Mørketiden beregnede Julehæfter — i dette Tilfælde et lidt vel tidligt foreliggende, men ellers som de øvrige af Slagsen bestemt til Forglemmelse, naar Solen atter stiger paa Himlen. I første Række skyldes dette Indtryk *Herluf Bidstrup's* Omslag og Tegninger, hvoraf et Par lovlig banale, men flere vittige og i alt Fald en enkelt virkelig ond; om de mindre fagkyndige, til hvem Bogen henvender sig, vil vurdere paa samme Maade, er muligt et Spørgsmaal. Men Forf.'s egen Anvendelse (straks i Indledningen) af den efterhaanden tyndslidte Morsomhed om Gradbøjningen af Substantivet »Løgn« undgaar ikke at bestyrke Indtrykket af, at det snarere er den for-gudede Storm Petersen end Statistiken selv, der har inspireret Forfatteren.

Saaledes forholder det sig dog næppe. Man behøver ikke at læse mange Sider af Bogen, før man er klar over, at Forf.'s Intentioner er de bedst mulige, og efter endt Læsning erkender man, at der er virkelig Alvor bag det ydre Antræk. Ud fra den noget haardt optrukne Paastand, at man i Dag næppe kan læse en Dagbladsartikel, uden at den gengiver eller dog bygger paa Statistik, finder Forf. det nødvendigt »for alle Mennesker« at prøve at sætte sig lidt ind i Statistikens Problemer, og Bogens Hensigt er derfor »at give den Interesserede Adgang til at skaffe sig en Oversigt over det, der foregaar i Statistikens Værksted«.

Denne Skrivemaade er ungdommelig, men ikke ukendt. I Stedet for »alle Mennesker« burde man Sandheden tro nok nøjes med »en Del« — eller lad gaa med »mange« — og i Stedet for en »Oversigt over det, der foregaar etc.« kan Bogens Indhold ikke bære mere end »et vist Indblik i noget af det, der foregaar etc.«. Det kan videre være rigtigt nok, at de kritiske Bemærkninger kommer i Forgrunden, naar man vil lære Læsere uden forudgaaende Kendskab til Statistikens Problemer at undgaa nogle af de mange Faldgruber, der viser sig, naar man beskæftiger sig med Statistik; men naar det anføres, at det er »af samme Grund«, at de mere teoretiske Spørgsmaal er udeladt til Fordel for de mange praktiske Problemer, maa ogsaa her være noget, der ikke er udtrykt ganske adækvat.

Ser man imidlertid bort fra denne vel »flotte« Skrivemaade, der nu og da dukker op i alle Afsnit, kan Forf.'s Behandling af de valgte Emner udmærket anbefales til nærmere Studium. Emnevalget maa nødvendigvis være vilkaarligt, og snarere end at kritisere dette kan som fortjenstfuldt fremhæves Betragtningerne over Indekstals Natur og Anvendelighed, og som helt udmærket Bemærkningerne om de nu saa moderne Gallup-Undersøgelser; som *Myrdal'erne* (i Bogen »Kontakt med Amerika«) fremhæver Forf. med Rette den Værdi, der kan ligge i den Slags Undersøgelser; men denne Værdi afgrænses betydeligt kraftigere og anderledes sagligt end hos *Myrdal's*.

Bogen afsluttes med en Oversigt over de vigtigste Kilder til statistisk Viden, et reelt og positivt Bidrag til en Bog som denne. Og her kunde Forf. med Rette paastaa, at af *samme Grund*, som Bogen ikke beskæftiger sig med den Side af Statistikens Væsen, der ellers er saa karakteristisk for den (dens Domme i stochastisk Form), fremgaar heller intet herom af denne Kildeoversigt.

Hvad nu den virkelige Grund hertil siden kan være, giver det dog en stærk Begrænsning af Opgaven og i alle Tilfælde en Skævhed i Billedet. Et Vidnesbyrd om, at en saadan Begrænsning ikke er en ligefrem Nødvendighed selv i en populær Fremstilling, har man paa Dansk i *Adolph*

Jensen's for kun faa Aar siden udgivne, noget større og betydelig righoldigere »Tallenes Tale« (i Serien Kultur og Videnskab). Denne Fremstilling har iøvrigt — formodentlig ligeledes af sammenfaldende Hensyn til Publikum og Forlægger — ogsaa anstrengt sig for at gøre »Pillen« behagelig at tage, og Sammenligningen viser derfor tillige, at Anretningen kan gøres ikke blot med Humor, men ogsaa med Stil, medens nærværende Bog som fremhævet serverer — næsten bogstaveligt — »Sag« og »Sukker« hver for sig.

Hans Cl. Nybølle.

Chr. Petersen: EMILE DURKHEIM. En historisk-kritisk Studie. Munksgaard, København 1944. 277 Sider.

Man finder paa Side 131 i ovennævnte Bog følgende: »Durkheim var et begejstret forkyndertemperament, der kunde give sine tilhørere indtryk af at staa over for en profet for en ny religion. . . . Han føler stærkt betydningen af det budskab, han har at bringe. . . . Hans opfattelse er for en stor del traditions- og følelsesbestemt, og han har ingen udpræget trang til atter og atter at tage sine forudsætninger og tanker op til fornyet kritisk prøvelse. I stedet for nøjes han med tvivlsomme argumenter og søger over for angreb ikke sjældent at redde sig ved en sofisme. Hans tænkning er for en stor del 'emotional tænkning', der i praksis ikke saa sjældent følger den regel, at det er sandt, som opbygger. — Durkheim gør, naar han saa at sige tvinges dertil, dog i almindelighed alle saglige indrømmelser; men naar han derefter atter genoptager forkyndelsen af sit evangelium, er det med ensidig fremhæven af det, der særlig interesserer ham, eller med anvendelse af billeder, der mere tilfredsstillende hans følelser, end de er egnede til at give det helt rigtige udtryk for de tanker, han virkelig for alvor er villig til at forsvare.«

Denne Kritik maa nødvendigvis bibringe Læserne yderst ringe Meninger om Durkheim som Videnskabsmand. Og det maa virke stærkt desorienterende, naar man ser Chr. Petersen selv andetsteds udtale sig med stor Anerkendelse om Durkheims Metode, idet han f. Ex. siger: »Det maa indrømmes, at Durkheim er mødt med krav om en stregthed i metoden, der indtil da var ukendt; og det maa indrømmes, at han herved har indlagt sig virkelig fortjeneste.« (S. 173). »Det blivende i Durkheims metodelære er den alvor, hvormed han har gjort kravet om metodisk forskning gældende og selv søgt at følge det.« (S. 178).

Det turde være de sidst anførte Citater, som kommer Sandheden nærmest. Durkheim protesterede Gang paa Gang mod den Letfærdighed, hvormed andre Sociologer udgav ubeviste spekulative Antagelser for at være videnskabelige Resultater. Han krævede omhyggelig Konstatering af de enkelte Kendsgerninger og paa Grundlag deraf Formulering af kausale Teorier i Henhold til den induktive Logiks almindelige Regler. At Durkheim ved denne Metodes Hjælp søgte at bevise Sætninger, om hvis Rigtighed han paa Forhaand af ikke-videnskabelige Grunde følte sig overbevist, er ikke i sig selv nogen gyldig Indvending mod hans Fremgangsmaade. Det er ligegyldigt, hvor en Videnskabsmand har sine Hypoteser fra; hvad det ved Bedømmelsen kommer an paa, er udelukkende, om han kan siges paa tilfredsstillende Maade at have verificeret dem. At der i *denne* Henseende fore-